॥ શ્રીગોકુલેશો જયતિ ॥

વર્ષ ૧ અંક ૭, શ્રાવણ સુદ ૧૧, ૨૦૬૩ એકાદશી વ્રત

શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા

શ્રીસુરેશ પ્રભુ એક જે શ્રીગોકુલ ઘરના ધણી,
રાખી સૃષ્ટિને નિજચરણે, ધરી સિદ્ધાંતની છડી.
શ્રીચરણની રજ થકી પાવન છે આ ઘડી
શ્રીરાયજીએ કૃપા કરી દાન દીધા સુખ કારી.

હવે પાઠશાળા, શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા ના નામથી પ્રકટ થાય. સ્વધર્મના સિદ્ધાંતો જાણ્યા વિના તેમાં રુચિ ન થાય તે ખૂબ સ્વાભાવિક વાત છે. માટે દરેક ધર્મના પ્રચારકો પોતાનાં ધર્મપુસ્તકોનો બહોળો પ્રચાર અને પ્રસાર કરવાની યોજનાઓ ઘડતાં હોય છે. આપણા અલૌકિક શ્રીચતુર્થદ્વાર દ્વારા પણ સમય સમય પર આવા ગ્રંથો નુ પ્રકાશન આપણા પૂજ્યચરણ ગુરુદેવ ગોસ્વામી શ્રીદેવકીનન્દનાચાર્યશ્રી (શ્રીસુરેશ બાવાશ્રી) અને આપશ્રીના ભગવદ્આત્મજ ઉદિયમાન ચતુર્થપીઠાધિશ પૂજ્યચરણ ગોસ્વામી શ્રીવિઠ્ઠલરાયજી બાવાશ્રી કરતાંજ રહ્યા છે. શ્રીગુરુચરણ ના વચનામૃત તો ખરેખરમાં અમૃત છે. આપશ્રીના ઘણાં વચનામૃતના ગ્રંથો છપાયા છે. પણ તે ગ્રંથો નું અભ્યાસની જવાબદારી આપણી (સેવક-વૈષ્ણવોની) રહે છે. શ્રીગુરુદેવ ના વચ નામૃતનુ રસપાન પણ થતું રહેવુ જોઇએ. એજ હેતુ ને અનુલક્ષીને પાઠશાળા શ્રીગુરુદેવ ના વચનામૃત ના આધારે લેખ પ્રકટ કરી ને તે જ્ઞાનપીપાસુઓ ની તરસ છિપાવવાનો પ્રયાસ છે. આજના અંકમાં આપણે ગુરુ કેવાનો લેખ ઉપદેશ મિમાંસા ગ્રંથના આધારે લીધેલ છે, જે ગુરુ-શિષ્ય સંવાદરૂપે દર્શાવેલ છે, સાથેજ શ્રીગુરુચરણ ના વચનામૃતના આધારે સિદ્ધાંત રહસ્ય ગ્રંથ પર એક લેખ. સાથેજ દંડાકારં લલાટે સ્યાત્ એક લેખ શ્રીતિલક વિષય પર..............

હવે આપણા આ શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા હવે અંગ્રેજી ભાષામાં પણ પ્રકટ કરવાનો મનોરથ સિદ્ધ થાય એમ લાગી રહ્યો છે. જેની સાર્થકતા આપણે શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા ના પ્રથમ અંક ને અંગ્રેજી ભાષામાં ભાષાન્તર કરી ને સૌ વાંચકો ને મોકલેલ છે. ટૂંક સમયમાં દ્વિતિય અંક પણ પ્રકટ થવાની આરી એ છે. ઘણાં વિદેશમાં વસતા સ્વમાર્ગીય સંતતિ ને માર્ગીય પોષણ મળી રહેશે અને સાનુકુળ રહેશે....

ગુરુ કેવા-૨

...ગતાંગ થી આગળ

ગુરુદેવ ::- તેમજ સામવેદીય છાંદોગ્ય ઉપનિષદ્‌ના છઠ્ઠા પ્રપાઠકના ચૌદમાં ખંડમાં કહેલ છે કે

આચાર્ય ગુરૂ આશ્રયવાળો પુરૂષ બ્રહ્મસ્વરૂપને જાણે છે.

વિવેચનઃ- જેમ કોઇ માણસને આંખે પાટા બાંધીને જંગલમાં છૈંડી દીધો હોય તે માણસને પોતાના સ્થાન તરફ જવાનો રસ્તો બતાવનાર જયારે કોઇ બીજો પુરૂષ મળે ત્યારેજ તે પુરૂષ પોતાના સ્થાનને પ્રાપ્ત થઇ શકે છે, તેવી રીતે અહીં પણ મનુષ્ય બ્રહ્મનું સ્વરૂપ બતાવનાર ગુરૂ મળે તોજ તે પુરૂષ બ્રહ્મ ને જાણી શકે છે.

તેમજ શ્રીભાગવત સ્કંધ ૧૧-૩-૨૧/૨૨માં પ્રબુદ્ધ યોગેશ્વરે નિમિરાજાને માયા તરવાના ઉપાયો કહ્યા છે ત્યાં કહ્યુ છે કે .. .. **ઉત્તમ કલ્યાણને જાણવાની ઇચ્છા રાખનાર શિષ્યે વેદાત્મક બ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મ - શ્રીગોકુલેશના સ્વરૂપનો - યથાર્થ રીતે જાણનાર શાંતિયુક્ત એવા ગુરૂને શરણે જવું અને તેને શરણે જઇને ગુરૂનેજ પોતાના દૈવત સર્વસ્વ સમજીને કપટ વગર તેની સેવા કરીને તેમની પાસે ભગવદ્ધર્મો શીખવા, જે ધર્મોએ કરીને સર્વના આત્મરૂપ અને પોતાના સ્વરૂપનું દાન કરનાર એવા શ્રીહરિ પ્રસન્ન થાય છે.**

શિષ્યઃ- એટલે આપણા પુષ્ટિમાર્ગમાં ગુરૂ એટલે શ્રીવલ્લભવંશજ ગોસ્વામી બાલકો ?

ગુરુદેવઃ- હા, પણ એક નિયમ પણ છે. પુષ્ટિમાર્ગમાં ગુરૂ હોવા માટે શ્રીવલ્લભવંશજ હોવું જરૂરી છે, પણ દરેક વલ્લભકુલ વંશજ ગુરૂ હોય તે જરૂરી નથી.

શિષ્યઃ- આપે પરંપરાગત સત્સાંપ્રદાયિક ભક્તિમાર્ગીય વૈષ્ણવ બ્રાહ્મણ સદ્ગુરૂ પાસેથી ભગવન્મંત્રોપદેશ ગ્રહણ કરવાની આજ્ઞા કરી તે બરાબર છે. પરંતુ કેવા લક્ષણવાળા ગુરૂદ્વારા શ્રીહરિને શરણે જવું હોઇએ તે આજ્ઞા કરો ?

ગુરુદેવઃ- વૈષ્ણવ સંપ્રદાયિક ગુરૂનાં લક્ષણોં શાસ્ત્રમાં નીચે પ્રમાણે કહ્યા છે.
તત્વાર્થદીપનિબંધ ના સર્વનિર્ણય પ્રકરણમાં ગુરૂનાં લક્ષણો વિષે શ્રીમહાપ્રભુજી આજ્ઞા કરે છે કે *શ્રીગોકુલેશની સેવામાં પરાયણ દંભ, કામ, ક્રોધ, વગેરે થી રહિત અને શ્રીભાગવત ના તત્વને જાણનાર નર - પુરૂષ એવા ગુરૂ ને જોઇને ઉત્તમ શ્રેયને જાણવાની ઇચ્છા રાખનાર મનુષ્યે આદરથી તેની સેવા કરવી.* તેમજ સારસંગ્રહ , ભગવત્તત્વવિવેક વગેરેમાં હારિતનું વચન છે કે ;;
કેવા આચાર્ય નો આશ્રય કરવો તે બતાવે છે : દોષ રહિત, વૈષ્ણવ, બ્રાહ્મણ, શુદ્ધસત્વગુણથી યુક્ત, નિત્ય નવીન (પ્રભુમાં પ્રીતિપૂર્વક ઉત્સાહથી) સેવાનાં કાર્યો કરનાર, સત્સાંપ્રદાયયુક્ત, મંત્રરૂપી રત્નના અર્થને જાણનાર, જ્ઞાન વૈરાગ્ય સંપન્ન, વેદ અને વેદના અંગોના પારને પામેલા, સદાચારો બતાવીને શિષ્યોને શિક્ષા આપનાર, સર્વધર્મ જાણનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ, મહાભગવદ્ભક્ત, વિપ્ર (શિષ્યમાં ન્યૂનતા હોય તે પૂર્ણ કરનાર) અને સદાચારનું સેવન કરનાર, એવા આચાર્યનો આશ્રય કરવો. કૈંરણકે સર્વ શાસ્ત્રો તથા પ-રાણોને યથાર્થ જોઇને તેના અભિપ્રાય પ્રમાણે જે પોતે આચરણ કરે છે અને વૈષ્ણવ હોય તે આચાર્ય કહેવાય છે.

તેમજ સારસંગ્રહમાં પદ્મપુરાણનું વચન છે કે :- *જે વૈષ્ણવાચાર્ય શરણ તથા આત્મનિવેદન મંત્ર નો સારી રીતે ઉપદેશ કરે છે તે આચાર્ય શિષ્યના સંસારરૂપી બંધનનો નાશ કરનાર જાણવા.*

વળી ગૌતમીયતંત્રના અધ્યાય ૫માં કહ્યુ છે કે :- *વેદ અને વેદાઙ્ગના સિદ્ધાંતરૂપ વેદાંતજ્ઞાનના પારને પામેલા, વાણી, મન, કાયા અને ચિત્તે કરીને શ્રીગોકુલેશની સેવામા પ્રીતિવાળા, વિષ્ણુ ના મંત્રનું અનુસંધાન રાખનારા, વિષ્ણુંનું વિજ્ઞાન બતાવનારા, કાયા, વાણી અને મન એ ત્રણથી થતાં કર્મોને પ્રભુમાં ભાવ સહિત અર્પણ કરનાર, સત્પુરૂષોમાં સારી રીતે મનાતા, ઇન્દ્રિયોનું દમ ન કરનાર, મંત્રના અર્થજ્ઞાનમાં સુનિપૂણ, વૈષ્ણવશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતના જાણે ચિંતામણિ, આશ્રમમાં રહેનારા, સ્વમાર્ગીય જ્ઞાનમાં કુશલ, એવા હોય તે ગુરૂ થઇ શકે બીજા નહિં. વૈષ્ણવસિદ્ધાંતને જાણનારા ભગવદીયો જે સ્થાનમાં રહેતા હોય તે સ્થાન અત્યંત દૂર હોય તો પણ ત્યાં જવું. પોતાને અભીષ્ટ પદાર્થની ઇચ્છા રાખનારાએ તેવા પુરૂષોની સ્તુતિ કરવી. તેમને નમન કરવું. તેમનું સેવન કરવું. પ્રથમ કહ્યા પ્રમાણે વર્તન રાખનારાજ ગુરૂ જાણવા બાકીના તો શિષ્યને દુ:ખ દેનારા કહેવાય.*

(ક્રમશ:)

–:सिद्धांत–रहस्यम् :--

(પ્રસ્તુત સિદ્ધાંત રહસ્ય ગ્રંથ ઉપર મહાનુભવ આચાર્યોની ટીકા પર શ્રીગુરુચરણ ના વચનામૃત ને આધારે સંકલીત લેખ, જે ગુરુ-શિષ્ય સંવાદ રૂપે પ્રકટ કરેલ છે.)

...ગતાંક શ્રી આગળ

ગુરુદેવ :- ગયા વખતે આપણે જોઇ ગયા, કે तदक्षरशउच्चयाते, તો તેથી શું? એવી આપણી સામે શંકા આવી. ત્યા કહે છે કે જે ભગવાનનાં વચનો છે તે કહેવાની જ આ પ્રતિજ્ઞા છે. કોઇ નવો ગ્રંથ પ્રકટ કરવાની પ્રતિજ્ઞા નથી. એ વચનો કહી ને શ્રીપુરુષોત્તમજી કહે છે કે મને આવું કઇક લાગે છે.

હવે શ્રીપુરુષોત્તમજી પ્રાચીન ટીકાકારો ના વચનોં પર થયેલ શંકા નું સમાધાન કરે છે કે, તે વખતનાં ભગવાનનાં જે વચનો છે તેમની જ કહેવાની જો પ્રતિજ્ઞા હોય તો તે વખત સમર્પણનુ ગદ્ય કહ્યુ છે તે આહીં કેમ ન કહ્યુ? એટલે એમ કે જે શ્રીમહાપ્રભુએ પ્રતિજ્ઞા કરી કે હું અક્ષરશઃ કહીશ તો પછી ગદ્યમંત્ર કેમ પ્રકટ ન કર્યો? તેના સમાધાનમાં કરતાં શ્રીપુરુષોત્તમજી આજ્ઞા કરે છે કે જે તે પંચાક્ષરના મંત્રની ટીકાજેવું છે, તેથી અત્યંત ગોપ્ય છે તે માટે ન કહ્યુ એમ જાણવું. કેમકે શાસ્ત્રમાં આજ્ઞા આવે છે કે મંત્ર નો ગુપ્ત રહે તોજ ઉદ્ધાર કરે. અને એટલેજ આખા મંત્રને કહી દેખાડાતા નથી. જેમ કે

स्पर्शेषु यत्पोडश मे कविं शं, निष्किंचनानां नृप यद्धनं विदु: ।

અર્થઃ સ્પર્શમાં ૧૬મોં અને ૨૧મોં અક્ષર એ વચન કહ્યુ પણ તપ એક ખુલ્લુ ભગવાને બ્રહ્માજી પ્રત્યે શ્રીભાગવતમાં ન કહ્યુ. ખેમ આ પંચાક્ષર મંત્રનું વિવરણપણું આ ગદ્યને છે એમ જાણવું કે, મંત્રમાં તમારો દાસ છું તેમા, છું જે ક્રિયાપદ છે, તેના કર્તા એ;લે સમર્પણનો કર્તા તેનું સ્વરૂપ અને એ આખા પરિકર (એટલે ઘર બાર) તે સહિત એવોક્તિ તેને ભગવદીય પણું છે. તેનેજ ભગવાનના વિયોગી પણા વગેરેનો બોધ, ગદ્યમાં કરાવ્યો છે. અને મંત્રમાં રહેલું તપ પદ છે, તેમાં ભગવાન જેના સ્વામી છે એવા સંબંધયુક્તપણું બતાવ્યુ છે. અને ભગવતે એ પદે કરીને જેને વિશેષણ આપ્યુ છે. એવું કૃષ્ણાય એ પદેં કરીને પણ જેના ઉપર કોઇનો અંકુશ નહિં. એવા જગતના ઈશ્વરપણા વગેરે ગુણોનો શ્રીગોકુલેશમાં હોધ કરાવ્યો છે. તેથી અવતારથી જૂદા પાડીને એટલે મૂલરૂપ અવતારી પુરૂષોત્તમ છે, તે બતાવીને મંત્રમાં જે ગોકુલેશ પદ છે, તેની ટીકા કરી તેથી કરીને ગદ્ય નથી કહ્યુ. (ભા. ૧૧-૧૯-૨૪)

मयिसंजायते भक्ति: कोऽन्योर्थोस्या व शिष्यते ।। (भा. ५-१-१६)

અર્થઃ- મારે વિષે જેને ભક્તિ રૂડા પ્રકાર ઉત્પન્ન થાય છે તેને અન્ય કહેતાં બીજો કયો અર્થ બાકી રહે છે ? ઉપર લખેલાં ભગવાનનાં વચનમાં **મયિ** એ પદ કરીને પોતાના વિષે આત્મનિવેદન કરનારા એવો અર્થ થાય છે. **ચર્મણિ દ્વિપિન હંતિ** એ શાસ્ત્રના વચને મારા માટે એવો અર્થ ત્યાં થઇ શકે છે. અને એજ યોગ્ય છે. તેથી અહી ગદ્યમાં ભગવાન માટે એમ કહ્યુ છે. તેથી એની (ભગવાનની) અને ગદ્યની જુદી વિભક્તિ છતાં અર્થ એકજ છે. તેથી દોષ નથી અને સમર્પણ તે આત્મનિવેદનપણાએ કરીને નવધાભક્તિમાં પ્રસિદ્ધ છે. તે આત્મનિવેદનમાં સંદેહ નથી તેથી પણ ગદ્યમંત્ર પુર્ણરૂપે કહ્યુ નથી. એ સમર્પણને દોષ મટાડનારપણું શ્રીભાગવત ના ષષ્ઠ સ્કંધમાં અજામિલના આખ્યાનમાં કહ્યુ છે.

न तथाह्यघदान राजन्, पूयेत तप आदिभि: ।।

यथा कृष्णार्पि त प्राण, स्तत्पुरुषनिषेदया ।।

અર્થઃ- જેમ શ્રીગોકુલેશમાં જેણે પ્રાણ અર્પણ કર્યા હોય, તે શ્રીગોકુલેશના ભક્ત ભગવદ્ભક્ત તેની સેવા કરીને પવિત્ર થાય છે, તેમ બીજા સાધનોથી પવિત્ર થતાં નથી, અને આ સાથે ભગવદીયના સંગથકી સમર્પણને દોષ નિવર્ત્તકપણું કહ્યુ છે. (ભા . ૧૦-૨૯-૧૦)

दु:सह प्रेष्ठ विरह, तीव्रताप धुताश भा: ।।

અર્થઃ- ન સહન થાય એવોજે શ્રીગોકુલેશવિરહનો તીવ્ર તાપ તેણે કરી ટાળ્યા છે અશુભ જેના એ અર્થ બતાવનાર ઉપરનું વચન. તેમાં સર્વ અશુભને મટાડનાર ઘણાંએ કરીને જણાય છે. દુઃખથી સહેવાય નહિં. એવો ભગવાનનો વિરહતાપ તે શ્રીઆચાર્યજીએ વિચાર કર્યો, તે વખતે જીવોમાં ન હોત ત્યારે સેવામાં અંગીકાર ભગવાન કરે તેવી રીતની દોષનિવૃત્તિ

એ વિરહ વિના કેમ થાય કેમ થાય ? તે શંકા મટાડવા માટે *બ્રહ્મસંબંધ કરણાત્* એ પદે કરીને પૂર્વોક્ત ભગવાનનું કહેલું કહીને સર્વદોષ ની નિવૃત્તિ અહીં ઠેરાવી છે. (ભા . ૧૧-૧૯-૨૪)

અહીથી આગળ વધવું

આપણા શ્રીદાદાજી શ્રીગોકુલેશપ્રભુ અહીં ટીકા કરતા આજ્ઞા કરે છે કે જે પ્રકારે શ્રીમદ્ગોકુલમાં શ્રીપ્રભુને સાક્ષાત વ્યુહરહિત પૂર્ણપુરુષોત્તમ ના પ્રાકટ્ય દ્વારા જે ભક્તોને અભિલષિત હતું, એવુ કર્યુ. ઊીક તેવીજ રીતે શ્રીપ્રભુ પણ સાક્ષાત્ પ્રાકટ્ય દ્વારા શ્રીમહાપ્રભુ ને ઉપદિષ્ટ કર્યુ. પરમકાષ્ઠાપન્ન ભગવાનએ સ્વયં આવિર્ભુત થઇને આજ્ઞા કરે છે, ન તો કોઇ અંશકલા દ્વારા કે ન તો વિભૂતિરૂપ અથવા ન તો કોઇ આવેશ રૂપે, પણ સાક્ષાત્ રૂપે – તેથી **સાક્ષાત્**.

હવે ફરી થી સમજ. હવે પહેલો પક્ષ તે શુક્લ પક્ષ છે, તે અમલ છે, એટલે મલવિનાનો છે. તે દહાડે દહાડે વધારે અજવાળુ કરે છે. તેથી શ્રાવણ માસ અને શુક્લ પક્ષ, તે બાહરના જે આધિભૌતિક દોષો છે તેને મટાડનાર છે. એકાદશી છે તે વળી ઉપવાસેં કરી ને પાંચ જ્ઞાનેંદ્રિય તથા પાંચ કર્મેદ્રિય, અગીયારમું મન, તેના દોષને મટાડ નારી છે, એટલું જ નહિ પણ વળી ગુણ પણ પેદા કરે છે તેથી રાત્રી તે ભક્તની રક્ષાને અર્થે પ્રકટ થયા જે ભગવાન તેમના પ્રકટ થવાનો કાલ છે. તેથી આધિદૈવિક દોષોને મટાડનાર છે. કેમ કે ભગવાન, ભક્તની રક્ષા કરવા આવી વખતમાં પ્રકટીને બ્રહ્મસંબંધરૂપી સાધનાનો ઉપદેશ કર્યો છે. તે બ્રહ્મસંબંધ કરનારમાં રહેલા ત્રિવિધ દોષોને મટાડનારૂ છે. એમ બતાવ્યુ અહિં જે કહેવાય છે, તે સર્વ ભગવાનના વાક્યનો વિચાર કરીને શ્રીઆચાર્યજીએ આ સિદ્વાંત રહસ્ય ગ્રંથના શ્લોકમાં તેના અર્થના સંગ્રહ રૂપી કહ્યે છે. એમ પ્રાચીન આચાર્યો આજ્ઞા કરે છે. પણ શ્રીપુરુષોત્તમજી તો કહે છે જે મને તો એક બીજું પણ જણાય છે તે કહીએ છીએ કે શ્રીભાગવતના એકાદશ સ્કંધમાં સમર્પણ ચાર ઠેકાણે વર્ણન કર્યુ છે. તેમાં પહેલા યોગેશ્વર જે કવિ, તેમનું વચન શ્લોક (ભાગવત ૧૧-૨-૩૪)

येवै भागवता प्रोक्ता, उपायाह्यात्मलब्धये ।।
अंज: पुंसामविदुषां विद्वि भागवतान् हितान् ।।

અર્થ : જે ભગવાને વગર મહેનતેં અજ્ઞાનીને પણ પોતાને પામવાને ઉપાયો કહ્યા છે. તે ભાગવત ધર્મ કહેવાય એમ એ ભાગવત ધર્મનું લક્ષણ કહીને આગળ કહે છે. જે હે જનકરાનાએ ધર્મમાં મનુષ્ય બધી રીતે રહે ત્યારે કોઇ વખત પ્રમાદ એટલે ગાંફલી નહિ થાય અને આંખો મિચીને દોટે તો પણ તે પડે નહિં અને લપટે પણ નહિ. એવો એ માર્ગ છે. એણે કરી ને ભગવદ્ ધર્મનું માહાત્મ્ય કહીને શ્લોક (ભાગવત ૧૧-૨-૩૬)

कायेन वाचा मनसेंद्रियैर्वा, बुद्धात्मना वानुसृत स्वभावात् ।
करोति यद्यन् सकलं परस्मै, नारायणायेति समर्प्ययेत्तत् ।।

અર્થઃ- શરીરે કરીને, વચન કરીને અને મન કરીને, ઇન્દ્રિયોએ કરીને, બુદ્ધિએ કરીને, અને વળી પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે પોતે જે જે કરે છે તે (નારાયણાય) એમ કહીને સમર્પે. એ શ્લોકે કરીને બધી ક્રિયાઓ છે, તે ભગવાનને અર્થ સમર્પણ કરવી કહી છે. તે પછી બીજા પણ ભક્તિપૂર્વક ભગવદ્ ભજનાદિક ધર્મો કહીને કહે છે. (ભાગવત ૧૧-૨-૪૨

भक्तिः परेशानुभवोविरक्ति, रन्यत्रचैषत्रिक एक कालं ।
प्रपद्यमानस्य यथाश्नतःस्युस्तुष्टिः पुष्टिःक्षुदपायोऽनु धासां ।।

પરાભક્તિ એક, અને ઇશાનુભવ બીજું, અને વૈરાગ્ય ત્રીજું એ ત્રણે જે શરણાગતિ કરે છે, તેને એકજ વખતમાં થાય છે. હવે એક સાધન કરતાં ત્રણ ફલ કેમ થાય? એવી શંકા ઉપર દ્રષ્ટાંત આપે છે. જેમ માણસ ને જમતી વખતે એક એક કોળીયામાં સંતોષ અને પુષ્ટિ એટલે ધાતુક્ષીણપણાની નિવૃત્તિ અને ભૂખ મટવું, એ ત્રને જણશો એક જ વખતમાં થતી જાય છે. એ રીતેં જમી ચૂકે ત્યારે એ ત્રણે ફલ પૂરાં થઇ ચૂકે છે. (ભાગવત ૧૧-૨-૪૩)

इत्युच्युतांध्रिंभजतोऽनुवृत्या, भक्तिर्विरक्ति र्भगवत्प्रबोधः।
भवंती वै भागवतस्य राजंस्ततः परां शांति मुपैति साक्षात् ।।

એ રીતે અચ્યુત ભગવાન તેમના ચરણાર્વિંદ ને બધાં કર્મોમાં જેમ મંગલાચરણ કરે, તેમ ઘડી ઘડી ભજતો હોય, તેને એક તો ભક્તિ અને ભક્તિ વિના બીજી વાતમાં વૈરાગ્ય અને ભગવાનનું જ્ઞાન, જે ભાગવત હોય, તેને થાય તેથી તે પરમશાંતિને પામે, એ ચોથુ ફલ છે. એ બે શ્લોકે કરીને ભક્તિ આદી લઇ ને ચાર ફલ કહ્યા. એ એક સમર્પણ નું સ્થલ થયું.

તે પછી પ્રબુધ યોગેશ્વરે ભાગવત્ ધર્મ પહેલા કહેલા છે. તેને શીખવા, ત્યાંથી આરંભ કરીને સર્વથકી મનનો સંગ છોડવો અને સાધુ ને વિષે સંગ કરવો એ વચનાદિક કરીને એ ધર્મો કહેતા એવા પ્રબુધ યોગેશ્વરે આ શ્લોક કહ્યો (૧૧-૩-૨૮)

इष्टं दत्तं तोपजप्तं, वृत्तं यचात्मनः प्रियं ।

धरान् रक्तान् गृहान् प्राणान्, यत्परस्मै निवेदनं ।।

ઇષ્ટ એટલે યજ્ઞાદિક કરેલા હોય, દત્ત એટલે આપેલું હોય, તપ, જપ, અને વ્રત એટલે કરેલું હોય અથવા પેંતાથી થયેલું હોય અને જે પોતાને વહાલું હોય તે સ્ત્રી, પુત્ર, ઘર, પ્રાણ, એમનું પુરૂષોત્તમને અર્થે સમર્પણ કરવું. એ વગેરે સર્વ કહીને ભક્તિ કરીને માયા તરવારૂપી એ ધર્મ, શીખવાનું ફલ કહ્યુ. અને અને ૧૧માં અધ્યાયમાં ઉદ્ધવજીએ પુછ્યુ; (૧૧-૧૧-૨૬)

भक्तिस्त्वच्युपयुन्जयेत, कीदृशीस द्विराद्दत ।।

સત્પુરુષો જેને આદર કરે છે, તે ભક્તિ કેવી, આપને વિષે યોગ્ય છે? એ પ્રશ્ન ઊદ્ધવજીએ કર્યો, ત્યા શ્રીપ્રભુ એ કહ્યુ કે (ભાગવત ૧૧-૧૧-૩૪)

मल्लिंग मद्भक्त जन, दर्शन स्पर्शनार्चनं ।।

મારા સ્વરૂપનું દર્શન, ભક્ત ના દર્શન, સ્પર્શન અને પૂજા વગેરે ધર્મો જેમાં કહ્યા છે, એવા આઠ શ્લોકે કરીને સર્વલાભ એટલે જે મળે, તે મને અંગીકાર કરાવી અને દાસપણાએ કરીને સર્વલાભ એટલે જે મળે, તે મને અંગીકાર કરાવી અને દાસપણાએ કરીને આત્મનિવેદન કરવું. એ રીતે આત્મનિવેદન ને ભક્તિમાં ગણ્યું છે. ફલ તો ત્યા કહ્યુ નથી. તેથી પ્રશ્ન વચનમાં કહેલો ભગવાનમાં ઉપયોગ તેજ ફલ છે. અને ૧૯માં અધાયમાં પુછ્યુ (ભાગવત ૧૧-૧૯-૮)

ज्ञानं विशुद्धं विपुलं यथैतद्विजान वैराग्ययुक्तं पुराणं ।
आख्याहि विश्वेश्वर विश्वमूर्ते, त्वद्भक्ति योगंच महद्विमृघ्यम् ।।
(ભાગવત ૧૧-૧૯-૧૯)
भक्तियोग: परैवोक्त: प्रीयमाणाय तेऽन ध ।।
पुनश्चकथरिष्या मद्भक्ते: कारणं परम् ।।

મહાપુરુષોને શોધવાલાયક એવો આપનો ભક્તિયોગ છે, તે હે વિશ્વેશ્વર! હે વિશ્વમૂર્તી! આપ મને કહો એમ ઉદ્ધવજી એ પ્રશ્ન કર્યો ત્યારે આપ આથા કરે છે : હે િ નષ્પાપ ઉદ્ધવજી ! ભક્તિયોગ તો તમને પહેલાં જ કહ્યો છે. પણ મારી ભક્તિનું પરમકારણ ફરી પણ તમને કહીશ. એવી પ્રતિજ્ઞા કરીને ૧૯ માં અધ્યાય મા આજ્ઞા કરે છે (ભાગવત ૧૧-૧૦-૨૦)

श्रद्धामृत कथायां मे, शश्वन्मदनु कीर्तनं ।
परिनिष्ठा च पूजया, स्तुतिभि: स्तवनं मम् ।।

મારી અમૃતકથામાં શ્રદ્ધા એટલે શ્રવણ, કીર્તન, પૂજાને વિષે પરિનિષ્ઠા એટલે ચિત્ત અને શરીરની સ્થિરતા અને સ્તોત્રોએ કરીને સ્તુતિ કરવી અને પરિચર્યા એટલે દાસ ના ધર્માં આદર અને બધા અંગોએ કરી ને અભિવંદન, એ રીતે કારણ બતાવ્યુ તે એ શ્લોક વગેરે બીજા ચાર શ્લોકોએ કરીને ભક્તિના પરમ કારણને કહેતા એવા જે ભગવાન તેમણે આજ્ઞા કરી : (ભાગવત ૧૧-૧૯-૨૪)

एवं धर्मैर्मनुष्याणा मुद्धवात्मनिवेदिनां ।
मयि संजायते भक्ति: को:न्योर्थोस्याव शिष्यते ॥

હે ઉદ્ધવજી! આત્મનિવેદી જે મનુષ્યો છે તેમને, એવા ધર્મોએ કરીને મારે વિષે ભક્તિ થાય છે, એથી ઉપરાંત કોઇ પણ પુરુષાર્થ બાકી રહેતો નથી. એ વચનોએ કરીને અધિકાર પણાએ આત્મનિવેદન કર્યુ, તે બતાવે છે.

જે આત્મનિવેદિ મનુષ્યોને મારે વિષે ભક્તિ થાય છે, એમ કહ્યુ, તેમાં આત્મનિવેદ ન ને અધિકારપણું બતાવ્યુ અને મારે વિષે ભક્તિ થાય, એથી ઉપરાંત કોઇપણ પુરુષાર્થ બાકી રહેતો નથી. એમ કહ્યુ, તેથી ફલની પરમકાષ્ઠા બતાવી. અહિં જે વર્ણન કરાય છે, તે બ્રહ્મસંબંધરૂપ સમર્પણ તેનું ફલ અને તેનું પ્રસિદ્ધ પણું અને તેનું જરૂર પણુ પણ જે છે, તે ૧૯માં અધ્યાયમાં જે વાક્ય છે તેનો આ અનુવાદ હશે. એવી શંકા મટાડનાર સારૂ અને તેવી રીતનો તે વખતના ભગવાનના વચનોનો અનુવાદ છે એ પણ બતાવવા સારૂ શ્રાવણ માસ વગેરે કાલ કહ્યો છે. તેમાં જે શ્લોકરૂપી વાક્યો છે તે ભગવાનનાંજ છે. કેમકે કહે છે કે **તદ્અક્ષરશઃ ઉચ્યતે** તેથી ઠર્યુ શું?

ક્રમશઃ

સંકલન :- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

દંડાકારં લલાટે સ્યાત્

..ગતાંક થી આગળ

મુકુન્દદાસ:- આપણા માર્ગમાં બે પ્રકારે તિલક થાય છે, એક તો આપણાં શ્રીગોકુલેશપ્રભુના ઘરના સેવકો દ્વારા કરાતુ દ્વિરેખવાળું એટલે કે દંડાકાર ||, અને અન્ય છ ઘરમાં U તિલક થાય છે અને આ બન્ને શુદ્ધ થાય છે એમાં જરાય પણ ચિત્રામણ ન હોય.

ચંદનમાસી :- મુકુન્દદાસ, આજકાલતો એવું જોવા મળે છે કે U આકાર નું તિલક કરે અને પછી તેના નીચે બે જોડેલો ભાગ પાસે એક આડી લીટી કરે અને પછી એક દિવો પ્રગટેલો હોય

એવુ દોરે અને ઘણાં તો એવું તિલક કરે છે કે **U** આકારમાં નાના-નાના કાળા રંગના કુંડાળા દોરેલા હોય? તો આવી આકૃતિઓની શી ભાવના?

મુકુન્દદાસ:- શ્રીમહાપ્રભુ નિર્દિષ્ટ આપણા માર્ગમાં આવી આકૃતિ વાળા તિલક ને સ્થાન નથી. આ તો કેવળ મનકલ્પિત પ્રકાર છે. પોતાની એક અલગ ઓળખ ઊભી કરવાની કે લોકોને પોતા ની તરફ આકર્ષણ કરવાનો ચીલો છે. પણ અન્ય પ્રકાર એક ભૂલ ભરેલું છે. કોઇક એવો તર્ક કરે છે કે આ નાના કુંડાળા એ શ્રીપ્રભુ ચરનાર્વિંદના છિદ્ર છે, પણ જરા વિચારો કે શ્રીપ્રભુના શ્રીચરણમાં છિદ્ર ક્યાંથી આવ્યા? કોઇક જ્યોત બનાવે છે અને તર્ક કરે છે કે શ્રીમહાપ્રભુજી જેમ અગ્નિ-સ્વરૂપ છે તેમ તે અગ્નિનું પ્રતિક આ જ્યોત છે. પણ આ સત્ય નથી.

અમીત :- તો પછી કાકા સત્ય આપ અમને સમજાવો, કારણકે આવી ભ્રાંતિ ઘણી જોઇ છે, પણ સત્ય હવે સમજવું છે.

મુકુન્દદાસ :- હા ભાઇ હા, કહુ છું, થોડી ધિરજ ધર, અધિરો ન થા. જો સાંભળ શ્રીમહાપ્રભુજીએ સર્વ નર્ણય નિબંધ ગ્રંથની ૨૪૪મી કારીકાના સ્વ-પ્રકટીત પ્રકાશ નામની ટીકા માં આજ્ઞા કરે છે.

....दंडाकारं ललाटे स्यात् पद्माकारं तु वक्षसि, वेणुपत्रनिभं बाह्वोरन्य दी-पाकृतिर् भवेद् , इति तिलकं माला च यज्ञोपवीतवद् वैष्णवत्वबोधनम् ॥ २४४ ॥

શ્રીમહાપ્રભુજી આજ્ઞા કરે છે કે આપણા લલાટે દંડાકાર (દ્વિરેખ) વાળું તિલક કરવું. પોતાના વક્ષ:સ્થલ પર કમળ આકારનું તિલક કરવું. બન્ને ભુજાઓ પર વેણું-પત્રાકારનું વગેરે તિલક કરવું. અન્ય તિલક દીપકની જ્યોતિના આકારવાળું કરવું. જેમ ય જ્ઞોપવિત દ્વિજત્વને જણાવે છે, તેમ તિલક-માલા વૈષ્ણવતાને બતાવનાર છે.

રસિકકાકા:- પણ મુકુન્દદાસ, શ્રીમહાપ્રભુજીએ આજ્ઞા તો કરી કે તિલક દીપકની જ્યોતિ આકારવાળું કરવું તો જો કોઇ કરતું હોય, તો શોં વાધો?

મુકુન્દદાસ :- આપણ ને ક્યાં કોઇનો વાધોં છે. જેને જે રૂચે તેવું કરે. પણ શ્રીમહાપ્રભુજીના માર્ગમાં તો આપણી મરજી મુજબ ન કરવું. પણ શ્રીમહાપ્રભુજીના માર્ગમાં તો શ્રીમહાપ્રભુજીની આજ્ઞા

પ્રમેંણેજ વર્તવું પડે. શ્રીમહાપ્રભુજીએ લલાટે દંડાકાર (દ્વિરેખ) વાળું તિલકની આજ્ઞા કરી છે. અને શરીરના અન્ય ભાગોમાં અન્ય આકારવાળું તિલક કરવું. પણ લલાટે તો કેવળ શુદ્ધ તિલક કરવું, જેમાં કોઇ અન્ય આકૃતિ ન હોય. કેવળ ||.

અમીત:- કાકા, હવે હું બરાબર સમજ્યો, પણ હવે આપ આપણું તિલક કેમ દંડાકાર છે તે કહો. શું આ શાસ્ત્ર સિદ્ધ (સમ્મત) છે?

મુકુન્દદાસ:- મુલ વિષય સમજતાં પહેલાં જે આપણી ભ્રમણાઓ હોય તે દૂર તો થવી જોઇએ ને? બરાબર ને?

......ક્રમશઃ

સંકલન :- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

શ્રીગુરુવાણી

શું આપને લાગે છે કે વિચાર કરવો જોઇએ?

ધર્મની અને ધર્માચરણની સમજણ હોય કે ન હોય, ધર્મમાં આસ્થા હોય કે ન હોય, ધાર્મિક જીવન આપણું લક્ષ્ય હોય કે ન હોય, આવા મહત્વના મુદ્દા ઉપર વિચાર કર્યા વગર માત્ર ગાડરિયા પ્રવાહના આંધળા અનુકરનથી કંઠી કે બ્રહ્મસંબંધ લેવા અને પુષ્ટિમાર્ગીય કે અપુષ્ટિમાર્ગીય સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ સામાજીક વહેવારને મુખ્ય ગણીને જ સંચાલન કરવામાં આવતા કહેવાતા દેવસ્થળોમાં પોતાની અનુકુળતાએ અને લૌકિક અવસરોને મુખ્ય ગણી ધર્મ ની ભ્રમણા રાખી વિઝીટ આપનારાઓ આજે પોતાને વૈષ્ણવ સમજતા હોય કે પોતાની સંતતિને વૈષ્ણવ કહેતા હોય તે તો માત્ર વૈષ્ણવતાનો આભાસ માત્ર જ છે. અને સાચા આચરણથી પ્રતિકુળ વ્યવહારના કારણે વૈષ્ણવપણું આપણી વ્યક્તિગત ઓળખાણની જગાએ આજે જ્ઞાતિ બની ગયું છે. આપ સર્વે જે કાંઇ પણ માનતા હો કે વિચારતા હો પરંતુ શ્રીમહાપ્રભુ આ બાબતમાં શું માને છે અને શું વિચારે છે તે આપ જોઇ લો

परम् अत्र न सर्वेषां फलमुखाधिकार: ।
रवींतु येषु भगवद्कृपा, परिज्ञानं च मार्गरुच्या निश्चीयते ॥ (તત્વાર્થદીપ નિબંધ ૨-૨૨૬)

શ્રીમહાપ્રભુના અવતારકાલમાં (બેઉ શ્રીપ્રભુચરણ અને સપ્તાચાર્યો સુધી) ભગવન્ માર્ગ માટે યોગ્ય જીવની રૂચિનો નિર્ણય શ્રીમહાપ્રભુ પોતે પોતાની દિવ્ય-દૃષ્ટિએ કરતા હતા.

આધુનિક સમયમાં ગુરુસ્થાને બીરાજેલા દ્વારભૂત ગુરૂએ માર્ગમાં પ્રવેશ કરવાની ઇચ્છાવાળી વ્યક્તિઓનું પરીક્ષણ શ્રીમહાપ્રભુની વાણીનું અનુસંધાન રાખી તેઓની રૂચિ, તેઓના પ્રગટ વેશ-ભૂષા, ભાષા, આચાર, વ્યવહાર વગેરેના આધારે મૂલવીને જ નિર્ણય લેવાય તો જ એવી દીક્ષા અને ઉપદેશ વર્તમાન કે કાલાન્તરમાં લક્ષ્ય પામી સરૂપ થઇ શકે. વળી આ બાબતમાં નીચે લખેલી બાબતમાં ગંભીરતા પૂર્વક વિચાર કરવો જોઇએ.

શું આપને લાગે છે કે વિચાર કરવો જોઇએ?

પુસ્તક માંથી સાભાર

ચતુર્થકુમાર શ્રીગોકુલેશપ્રભુચરણ દ્વારા વ્યકત બત્રિસ લક્ષણ

સાતમો લક્ષણ – વૈષ્ણવનો સેવક પ્રત્યે ધર્મ

અબ સાતમો લક્ષણ કહેત હૈ: જો સેવકકો અપરાધ દેખે તો ક્રોધ ન કરનો વાકો સહી લેનો. વાકો જ નાવે નાહી. વાકો ભૂલિ જાનો જાકી ઓર હુ પ્રસન્નતા રાખની. વાકો ભોજન આછાદાન કી ભલી ભાંતીસો ખરચી રાખની વાંકો ચિત્તલીયે રહે તાતે શ્રીઠાકોરજી બહુત પ્રસન્ન રહેત હૈ - ૭

ઇતિશ્રી સાતમો લક્ષણ સંપૂર્ણમ્..